

Oponentský posudek diplomové práce Moniky Catherine Neumanové: Finanční podpora rodin s dětmi v různých typech sociálního státu

Oponentka: Mgr. Eva M. Hejzlarová

Autorka se po úvodním vymezení tématu věnuje teoretickým východiskům (typologii sociálního státu podle Esping-Andersena a konceptu sociální spravedlnosti) a následně se zabývá zahraniční praxí v oblasti rodinné politiky. Z této pak formuluje možné inspirace pro politiku v Česku. Deklarovaným cílem práce je zjistit, jakým způsobem by bylo možné reformovat stávající dávky pro rodiny s dětmi, a formulovat tak doporučení pro systém sociálního zabezpečení, aby bylo rozdělení prostředků více efektivní. Optikou tohoto cíle je třeba formulovat několik výhrad:

(1) Autorka se k tomuto cíli vydává výhradní cestou porovnávání se se zahraničím. Rezignace na analýzu aktérů, kteří mají reálný vliv na podobu politiky, ještě nemusí být nutně problém – potíž tkví zejména v tom, že autorka implicitně předpokládá, že konvergence je sama o sobě hodnotou či kritériem¹. Autorka navíc nediskutuje limity tohoto přístupu. **Zjednodušený pohled** je patrný i při formulaci (resp. reformulaci – viz výhrada č. 2) cíle politiky – příjmové rovnosti rodin bez dětí a s dětmi. Pokud autorka zároveň neuvažuje jiná kritéria, je zřejmé, že průběžně dochází k závěru „čím vyšší dávky, tím lépe“.

(2) Autorka na začátku práce formuluje své výzkumné cíle² s důrazem na relativně jasné operacionalizovanou efektivnost³, v průběhu práce se výzkumný cíl mění (srovnej s. 11 a např. s. 69). Linka práce tudíž není zcela zřetelná. S tím souvisí i celková nejednotnost práce, což se projevuje např. v tom, že **teoretické část zcela neodpovídá části praktické**.

Pokud by autorka trvala na svém výzkumném cíli, jako východiska by bylo možné použít různé normativní koncepty zabývající se cíli rodinné politiky (autorka zmiňuje např. Prestona) nebo se soustředit na sociální spravedlnost pojednanou v podčásti 4.4. Pokud by tím stěžejním měla být naopak typologie (jak by ostatně napovídal i sám název diplomové práce), doporučovala bych se zaměřit na typologie zaměřující se přímo na rodinnou politiku (např. Esping-Andersenovo rozlišení na dva režimy familizace a defamilizace, podrobnější typologie nabízejí rovněž Leitner a Hantrais, česky píše o této problematice mj. Sirovátka). Obecná typologie sociálních států bude – právě pro svou obecnost – jako rámeček vždy nutně schematická. Soustředění se na typologii by si nicméně následně žádalo zevrubnější komparaci, tj. musela by se změnit i „praktická“ část.

Zařazení podkapitoly 4.3 zpracované na základě Národní zprávy o rodině nepovažuji za vhodné. Jak Zpráva jako veřejně-politický dokument, tak i některá dílčí konstatování autorky mají spíše normativní povahu než charakter teoretických východisek.

(3) Autorka slibuje komparaci, ale potenciál této analytické metody není v práci ani zdaleka vyčerpán. To je dáno jednak rozsahem a povahou sledovaných nástrojů, otazníky visí ovšem zejména nad výběrem komparovaných zemí. Pokud je cílem efektivnější rozdělení prostředků (viz pozn. pod čarou 2 a 3), jevílo by se mi jako užitečnější zaměřit se na základě tohoto kritéria na systémy zemí,

---

¹ To jí dovoluje formulovat následující závěry: „Výše dávky (porodného) určená procentuelním podílem z průměrné mzdy je zde výrazně vyšší (GB 30 %, FRA 61 %, CZE 101 %, SWE 0), a zároveň je dávka poskytována univerzálně (ve Velké Británii a Francii pouze testovaně, ve Švédsku dávka není zavedena). Z hlediska tohoto srovnání je možné zvážit snížení částky nebo omezení poskytování dávky pouze nízkopříjmovým rodinám. Pokud by však naším cílem bylo snižování nerovností mezi rodinami s dětmi a bez dětí, není možné snížení doporučit“ (s. 66 – 67)

² „zjistit, jakým způsobem by bylo možné reformovat stávající dávky pro rodiny s dětmi a formulovat tak doporučení pro systém sociálního zabezpečení, aby bylo rozdělení prostředků více efektivní“ – s. 11.

³ „za efektivní je v této práci považován stav, kdy ve společnosti nejsou propastné rozdíly v životních šancích mezi dětmi pocházejících z různých sociálních poměrů a mezi rodiči a bezdětnými“ - s. 11.

kde je tato efektivnost relativně vysoká. V takovém případě by bylo relevantní tyto země srovnat (ovšem při vědomí toho, že na životní šance mají vliv i jiné parametry než výše přímých finančních transferů rodinám – viz výhrada č. 4 – např. kultura). Autorka nicméně ve své práci srovnává na základě Esping-Andersenovy typologie sociálních států, tj. komparuje Velkou Británii, Francii a Švédsko, což je zcela jiné hledisko, a tak se nelze ubránit dojmu, že jde spíše o komparaci pro komparaci, resp. deskripci za účelem získání inspirace.

(4) Za podstatný problém práce považuji **nedostatečnou proargumentovanost**. Chybí např. zdůvodnění toho, proč se autorka zaměřuje na přímé finanční transfery, konkrétně tyto čtyři dávky: porodné, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a přídavky na dítě. Lze porozumět tomu, že bylo třeba výzkumné téma zúžit, nicméně je nutné trvat na tom, že toto zúžení by mělo být zdůvodněno. Ke komplexnímu zhodnocení „životních šancí(ch) mezi dětmi pocházejících z různých sociálních poměrů a mezi rodiči a bezdětnými“ by bylo třeba zaměřit se např. i na možnosti příjmů z výdělečné práce nebo na možnosti transferu sociálního kapitálu jinak než z rodiny. Vinou výhradního zaměření autorky na dávky (a také vinou nedostatečné diskuze) pak může práce docházet k zavádějícím závěrům (viz výhrada č. 1).

Podobně chybí argumentace toho, že je stávající systém sociálního zabezpečení neefektivní (viz pozn. pod čarou č. 2), což bohužel zpochybňuje relevanci hlavní výzkumné otázky. Autorka sice dokládá rozdíly v příjmech mezi domácnostmi bez dětí a s dětmi, ale o životních šancích zde není zmínky.

(5) Vadou předkládané diplomové práce je také **nedostatečná práce se zdroji**.

Zřetelný je tento jev např. v kapitole 3. „Využití metody a zdroje dat“, kde jsou odkazy připojeny pouze k metodě Delphi⁴, nikoli ke komparativní analýze; „metodu hodnocení veřejných politik“ si pak autorka pravděpodobně vymyslela⁵). Bez jakéhokoli odkazu jsou i tvrzení typu „Česká republika, která se svými 60 % nerespektuje doporučení Mezinárodní organizace práce, které stanoví, že výše PPM by měla odpovídat 2/3 předchozího platu rodiče“ (s. 51).

V seznamu literatury je uvedeno **24 zdrojů** (internetové zdroje v to nezahrnuji) – např. Keller nebo Šimová, kteří jsou uvedeni v seznamu literatury, v práci citování nejsou!

Faktické výhrady: Na porodné má v ČR nárok jen žena starší 16 let (viz § 67 odst. 4 zákona o státní sociální podpoře, poslední věta, resp. prováděcí praxe). Tvrzení, že „o nástupu na mateřskou dovolenou rozhoduje v České republice gynekolog“ (s. 49) je zavádějící.

Formální náležitosti práce jsou na průměrné úrovni. Práce je psána srozumitelným jazykem, místy ale trochu kostrbatě (např. „Jedním z oborů, pro který jsou skutečnosti tyto skutečnosti obzvláště akcentující, je rodinná politika“, s. 9). Vytknout by bylo možné také relativně často chybnou interpunkci nebo dvojmezery. U Tabulky 1 (s. 26) chybí data. Citování internetových zdrojů není dle normy.

Diplomovou práci Moniky Catherine Neumanové i přes uvedené výtky doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení „velmi dobře až dobře“ – podle průběhu obhajoby.

Mgr. Eva M. Hejzlarová

V Praze dne 16. června 2009

⁴ Tato metoda navíc není v práci – alespoň podle mě – využita.

⁵ Tato výtka by přitom mohla mít spíše dílčí charakter, kdyby neexistovala dostupná a relativně komplexně pojatá publikace Analýza a tvorba veřejných politik (Veselý, Nekola), jejíž využití se přímo nabízí.